

ถ้ำผีแมนโลงลงรัก: ข้อมูลใหม่ของโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ภาคเหนือ

Phi Man Long Long Rak Cave: A Transition to History of Northern Thailand

รศ. ดร. รัศมี ชูทรงเดช (Assoc. Prof. Dr. Rasmi Shoocongdej)*

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอผลการวิจัยดังนี้ 1) เสนอข้อค้นพบใหม่จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้จากการขุดค้นจากแหล่งโบราณคดีถ้ำโลงลงรัก อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ 2) สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการผลวิจัยและเชื่อมโยงอายุสมัยของโลงไม้ที่พบภายในถ้ำ ซึ่งเป็นรอยต่อกับประวัติศาสตร์ในด้านตะวันตกของภาคเหนือ

Abstract

The objective of this paper are to present 1) the archaeological evidence from recent excavation of Long Long Rak cave, Pang Mapha district, Mae Hong Son Province and 2) the syntheses of research in relation to dating of log coffins found in the cave which link to the historical period in the western part of northern Thailand.

บทนำ

การค้นคว้าในช่วงเกือบสองทศวรรษ ทำให้เปิดพรมแดนความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมยุคก่อนประวัติศาสตร์ของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บนที่สูงบริเวณเทือกเขาตะวันตกของประเทศไทย ที่แต่เดิมแทบไม่มีความองค์ความรู้ใดๆ มาก่อน (รัศมี ชูทรงเดช, 2547, Gorman, 1970, Grave, 1996, 1997, Zeitoun, V., H. Forestier, and S. Nakbunlung, 2008) “วัฒนธรรมโลงไม้” เป็นวัฒนธรรมยุคก่อนประวัติศาสตร์สมัยเหล็กพบกระจายบริเวณเทือกเขาตะวันตกของประเทศไทย จากจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ตาก และกาญจนบุรี (สุดแสงวิเชียร, 2529, Sørensen, 1974) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอนพบโลงไม้จำนวนมาก มีลักษณะการฝังศพที่โดดเด่นเฉพาะพื้นที่แตกต่างจากภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กล่าวคือมีการปลงศพครั้งที่ 1 และ ครั้งที่ 2 ในโลงไม้มีการแกะสลักหัวโลงหลายรูปแบบ มีการจัดวางโลง และการเลือกพื้นที่ในการวางโลงศพภายในถ้ำหรือเพิงผาที่มักจะอยู่ในตำแหน่งที่สูงเกือบจะถึงยอดของภูเขาหรือเทือกเขา มักเป็นหน้าผาตัดตรงที่สูงชัน (รัศมี ชูทรงเดช, 2549) ขณะที่ในแหล่งโบราณคดีในภูมิภาคอื่นมีการตั้งถิ่นฐานและฝังศพในที่พื้นราบ (เช่น สุรพล นาถะพินธุ, 2550, ชาลส์ ไฮแอ้ม และรัชนี ทศรัตน์, 1998)

* อาจารย์ประจำภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร และหัวหน้าโครงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน
อีเมล: rasmi@su.ac.th

อย่างไรก็ดี ผลการวิจัยส่วนใหญ่มาจากผลการสำรวจและขุดค้นเพียงแหล่งโบราณคดีเช่นแหล่งโบราณคดีเพิงผาบ้านไร่ อำเภอบางมะฝ้า ซึ่งพบหลักฐานทางโบราณคดีน้อยมาก เนื่องจากมีการรบกวนจากมนุษย์และธรรมชาติ ทำให้แทบไม่พบหลักฐานติดที่ (in situ) โดยเฉพาะสิ่งของที่พบภายในโลงไม้ ระหว่างปี พ.ศ. 2553 ได้มีการค้นพบแหล่งโบราณคดีถ้ำผีแมนโลงลงรัก ตำบลบ้านถ้ำลอด อำเภอบางมะฝ้า พบหลักฐานของโครงกระดูกคนร่วมกับโบราณวัตถุและนิเวศมากมาย เป็นครั้งแรก จึงมีการดำเนินการขุดค้นโดยโครงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงในอำเภอบางมะฝ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระหว่างปีพ.ศ. 2556-57 ข้อมูลใหม่จะช่วยตรวจสอบยืนยันอายุสมัยของวัฒนธรรมโลงไม้และนำไปใช้เปรียบเทียบลักษณะความเหมือนและแตกต่างทางวัฒนธรรมกับแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ร่วมสมัยที่พบในพื้นที่ราบ เพื่ออธิบายพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของคนก่อนประวัติศาสตร์ในภาคเหนือ

สำหรับ บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อนำเสนอข้อมูลใหม่และผลการวิเคราะห์เบื้องต้นจากการขุดค้นแหล่งโบราณคดีถ้ำผีแมนถ้ำโลงลงรัก อำเภอบางมะฝ้าจังหวัดแม่ฮ่องสอน และ 2) เพื่อลำดับพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ด้านตะวันตกของภาคเหนือ จากผลการกำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์ด้วยวิธีคาร์บอน 14

วิธีการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การทบทวนเอกสารประเภทรายงานวิจัย หนังสือ และบทความที่เกี่ยวข้องกับโบราณคดีและประวัติศาสตร์ 2) การสำรวจแหล่งโบราณคดีในวัฒนธรรมโลงไม้ 3) ขุดค้นแหล่งโบราณคดีถ้ำผีแมนโลงลงรัก จำนวน 11 หลุม ขนาด 1x1 เมตร โดยขุดค้นตามระดับสมมติที่ละ 10 เซนติเมตร (arbitrary level) และตามชั้นดินธรรมชาติ (natural level) แล้วร่อนด้วยตะแกรงความถี่ขนาด 1 มิลลิเมตร 3) วิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดีที่เป็นโบราณวัตถุ และนิเวศวัตถุ โดยการจัดจำแนกรูปแบบ และวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เช่นการกำหนดอายุสัมบูรณ์ด้วยวิธีคาร์บอน-14และลูมิเนสเซนซ์, ดีเอ็นเอ, กระดูกคน, ไอโซโทป, วงปีไม้, วัตถุดินที่ใช้ทอผ้า ส่วนประกอบของลูกปัด ภาชนะดินเผา และเครื่องมือเหล็ก ฯลฯ ซึ่งอยู่ระหว่างดำเนินการ เนื่องจากเพิ่งขุดค้นเสร็จเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2557 และ 4) สังเคราะห์และตีความหลักฐานทางโบราณคดี โดยการศึกษาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์

ขอบเขตการวิจัย

1. พื้นที่: จากการขุดค้นที่แหล่งโบราณคดีถ้ำผีแมนโลงลงรัก ในช่วงระหว่างวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2556-31 ธันวาคม พ.ศ. 2558 เปรียบเทียบกับหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัฒนธรรมโลงไม้ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงในอำเภอบางมะฝ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2. ช่วงเวลา: ยุคก่อนประวัติศาสตร์สมัยเหล็ก (2,000-1,000 ปีมาแล้ว) จนถึงพุทธศตวรรษที่ 12 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเริ่มต้นของประวัติศาสตร์ล้านนา (พุทธศตวรรษที่ 13-14 เมื่อสร้างเมืองหริภุญไชย (กรมศิลปากร 2531, สรัสวดี อ๋องสกุล 2551: 70 สายันต์ ไพรัชญาจิตร และสุภาภา ดวงสกุล 2540: 69)

แหล่งโบราณคดีถ้ำผีแมนถ้ำโลงรัก

แหล่งโบราณคดีถ้ำผีแมนถ้ำโลงรัก ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 บ้านถ้ำลอด ตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน กำหนดรหัสชื่อแหล่งคือ PMP07 เป็นถ้ำแห่งตั้งอยู่บนยอดเขาหินปูน อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 735 เมตร อยู่ห่างจากลำน้ำลำปางประมาณ 300 เมตร สภาพแวดล้อมเป็นป่าเบญจพรรณและป่าไผ่

บริเวณปากถ้ำห่างจากพื้นโลงถ้ำประมาณ 15 เมตร มีคูหาที่ซับซ้อน แบ่งได้เป็น 3 คูหาใหญ่ กำหนดชื่อคูหาสำหรับการดำเนินงานทางโบราณคดีดังนี้ คูหา A, B และ C คูหา A แบ่งเป็นคูหาย่อย คือ A1 และ A2 ทั้ง 3 คูหาพบโลงไม้จำนวนทั้งสิ้น 60 ฝา หรือประมาณ 30 โลง สามารถจำแนกรูปแบบได้ 44 ฝาโลง อีก 16 ฝาโลงไม่สามารถจำแนกรูปแบบได้ เนื่องจากสภาพผุพังมาก จัดแบ่งได้ 9 รูปแบบ คือ 1B, 2A, 2B, 5C, 5D, 5F, 6A-6F (พบสองรูปแบบในฝาเดียวกัน) และ 8D (สมถวิล สุขเลี้ยง, 2557: 83-89)

สภาพของถ้ำเมื่อทำการสำรวจและทำแผนผังเมื่อพ.ศ. 2553 (รัศมี ชูทรงเดช และคณะ, 2553) พบโลงไม้ภายในคูหา A1 ถูกเผาบางส่วน สิ่งของที่อยู่ในถ้ำถูกหรือกระจัดกระจาย เศษชิ้นส่วนโครงกระดูกคนและสัตว์ เศษภาชนะดินเผา ภาชนะไม้ และกึ่งทอผ้า ถูกลำบากกองรวมกัน (แผนผังที่ 1) แม้ว่าแหล่งโบราณคดีจะถูกบกรวณโดยมนุษย์ หลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากถ้ำนี้ถือว่าเป็นหลักฐานที่สมบูรณ์ที่สุดเมื่อเทียบกับแหล่งโบราณคดีอื่นๆ (รัศมี ชูทรงเดช และคณะ 2549) ต่อมาเมื่อปีพ.ศ. 2556 โครงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ทำการสำรวจและทำแผนผังอย่างละเอียด ก่อนดำเนินการขุดค้นในปีเดียวกัน (รัศมี ชูทรงเดช และคณะ, 2556, 2557ก, 2557ข, 2558)

คูหา A อยู่ในสุด เป็นถ้ำแห่ง และพบโลงไม้มากที่สุด แบ่งเป็น 2 คูหาย่อยคือคูหา A1 วางตัวในแนวทิศเหนือ-ใต้ ขนาดกว้าง 8 เมตร ยาว 7.6 เมตร เพดานถ้ำสูงประมาณ 4.5 เมตร คูหานี้พบโลงไม้จำนวน 19 (พร้อมฝา) แต่ถ้านับแยกฝาและโลงรวมกันได้ 39 ชิ้น ซึ่งเป็นจำนวนที่พบมากที่สุดภายในถ้ำ มีลักษณะการวาง 3 รูปแบบ คือ 1) วางบนเสา มีคานรองรับโลงยกตัวเหนือพื้น 2) วางบนคานไม้ที่ส่วนใหญ่เป็นท่อนไม้ วางบนพื้นดิน และ 3) วางบนพื้นดินโดยไม่มีคานรองรับ ส่วนขนาดของโลง แบ่งได้เป็น 3 ขนาด คือขนาดใหญ่ มีขนาดยาวมากกว่า 5 เมตร พบจำนวน 5 โลง ขนาดกลางขนาดยาวระหว่าง 2-5 เมตร พบจำนวน 16 โลง และขนาดเล็ก มีขนาดยาวน้อยกว่า 2 เมตร พบจำนวน 11 โลงและคูหา A2 เป็นถ้ำแห่งขนาดเล็ก เพดานต่ำ พื้นถ้ำมีความต่างระดับ ภายในค่อนข้างแคบและมีทึบ ปากถ้ำหันหน้าไปทางทิศตะวันตก วางตัวในแนวทิศเหนือ-ใต้ มีร่องรอยน้ำไหลจากปากถ้ำเข้ามาภายในคูหา พบโลงไม้จำนวน 3 ฝา หรือ 2 โลง ร่วมกับกระดูกของผู้ใหญ่และเด็ก กระดูกสัตว์ ชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินตกแต่งผิวด้วยการขัดมัน ลายขีดขีด รมควัน ภาชนะไม้ทั้งแบบธรรมดาและคล้ายการเคลือบสีดำซึ่งอาจจะเป็นยางรัก? ชิ้นส่วนจักสาน ชิ้นส่วนผ้า ลูกปัด และชิ้นส่วนเหล็กกระจายบนพื้นผิว

คูหา B มีขนาดกว้าง 4 เมตร ยาว 18 เมตร และสูง 2 เมตรประกอบด้วยพื้นที่ 3 ลักษณะที่พบโลงไม้จำนวน 16 ฝา หรือ 8 โลง กระจายอยู่ คือ 1) มีลักษณะเป็นชอกหลืบขนานไปกับผนังถ้ำ และพบร่องรอยของหินกลมกลิ้งกลางถ้ำ 2) บริเวณพื้นที่ชอกหินที่มีลักษณะแคบยาว และ 3) ชะง่อนหินที่อยู่สูงขึ้นไป มีร่องรอยของคานไม้วางพาดรองรับโลงไม้ หลักฐานทางโบราณคดีที่พบร่วมกระจัดกระจายบนพื้นผิวเช่น ชิ้นส่วนของโครง

กระดุกคน เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน ภาชนะดินเผารูปทรงหม้อก้นกลม ชิ้นส่วนภาชนะไม้เคลือบสีดำอาจะเป็นยางรัก? ไม้ก่ ไม้เหลากลม ชิ้นส่วนผ้า เป็นต้น

คูหา C อยู่ใกล้ปากถ้ำที่เป็นโพรงทะลุลงมาข้างล่าง มีลักษณะเป็นพื้นที่กว้างคล้ายวงรี ขนาดกว้าง 5 เมตร ยาว 15 เมตร สูง 6 เมตร พบเศษโลงไม้กระจัดกระจาย และฝาโลง 1 ฝา ร่วมกับชิ้นส่วนกระดุกคน เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน ไม้ก่ทอผ้า เป็นต้น

แผนผังที่ 1 แหล่งโบราณคดีถ้ำผีแมนโลงลงรัก

(ที่มา: โครงการสืบค้นและจัดการมรดกวัฒนธรรมในอำเภอบาย-ปางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอนระยะที่ 2)

ผลการวิจัยเบื้องต้น

ในส่วนนี้ ผู้เขียนเสนอผลการขุดค้นเฉพาะคูหา A1 และ A2 และผลวิเคราะห์เบื้องต้น เนื่องจากการขุดค้นเพิ่งเสร็จสิ้นเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2557 ดังนั้น โบราณวัตถุและนิเวศวัตถุประเภทต่างๆ จึงอยู่ระหว่างดำเนินการจัดจำแนกและวิเคราะห์

1. ผลการขุดค้นและการวิเคราะห์โบราณวัตถุ

ทีมวิจัยด้านโบราณคดีของโครงการวิจัยเรื่องการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ดำเนินการขุดค้น 2 คูหา คือคูหา A1 และ A2 (ดูรายละเอียดใน รัศมี ชูทรงเดช และคณะ, 2556, 2557ก, 2557ข, 2558) ในที่นี้ผู้เขียนสรุปผลการขุดค้นโดยสังเขป ดังนี้

คูหา A1 ขุดค้นขนาด 1x1 เมตร จำนวน 7 หลุม ระหว่างวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2556 -11 ธันวาคม พ.ศ. 2557 ได้แก่ หลุมขุดค้นที่ 18, 19, 32, 33, 34, 35 และ 41 โดยแบ่งพื้นที่ขุดค้นหลักได้สองบริเวณ กล่าวคือ บริเวณด้านทิศใต้ของคูหาใกล้เนินที่มีโลงไม้ขนาดเล็กวางซ้อนกันอยู่ เป็นบริเวณที่ตั้งของหลุมขุดค้นที่ 41 และบริเวณด้านทิศเหนือทางเข้าคูหาซึ่งเต็มไปด้วยโลงขนาดใหญ่ เป็นที่ตั้งของหลุมขุดค้นที่ 18, 19, 33, 35 (แผนผังที่ 2) หลุมขุดค้นที่ 33 เป็นหลุมขุดทดสอบ ขุดลึก 150 เซนติเมตรจากผิวดิน ส่วนหลุมอื่นๆ ขุดลึกประมาณ 40 เซนติเมตรก็ไม่พบโบราณวัตถุใดๆ

หลักฐานทางโบราณคดี

ฝาโลง พบจำนวนทั้งหมด 39 ฝา หรือ 19 โลง ทำจากไม้สักทั้งหมด โลงไม้ส่วนใหญ่ทำจากไม้ต้นเดียวกัน ยกเว้นโลงไม้หมายเลข C24 ที่เป็นโลงขนาดเล็กเป็นรูปตัววี อาจจะใช้ต้นไม้คนละต้น ไม้ส่วนใหญ่อายุมากกว่า 100 ปีขึ้นไปและมีการ “กานไม้” เพื่อให้ไม้ตายและแห้งก่อนที่จะตัดไปใช้

กระดูกคน สรุปจำนวนคนอย่างน้อยที่สุด (MNI) จากหลักฐานชิ้นส่วนกระดูกคนที่เก็บบนพื้นผิวและในโลง ยังไม่นับรวมกับกระดูกคนจากขุดค้น ผลการวิเคราะห์พบว่าเป็นจำนวนคน 85 คน เป็นผู้ใหญ่ 52 คน ประกอบด้วยเพศชาย 13 คน เพศหญิง 9 คน ไม่ทราบเพศ 30 คน และเด็กจำนวนทั้งหมด 33 คน เป็นเด็กเล็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 3 ปี จำนวน 14 คน เด็กโต อายุระหว่าง 3-12 ปีจำนวน 7 คน วัยรุ่น อายุระหว่าง 12-20 ปี วัยรุ่นตอนปลาย อายุระหว่าง 20-25 ปีจำนวน 2 คน และไม่ทราบอายุ 3 คน (นัทธมน ภูริพัฒน์พงศ์ คงศาสุริยฉาย, 2558: 219-334)

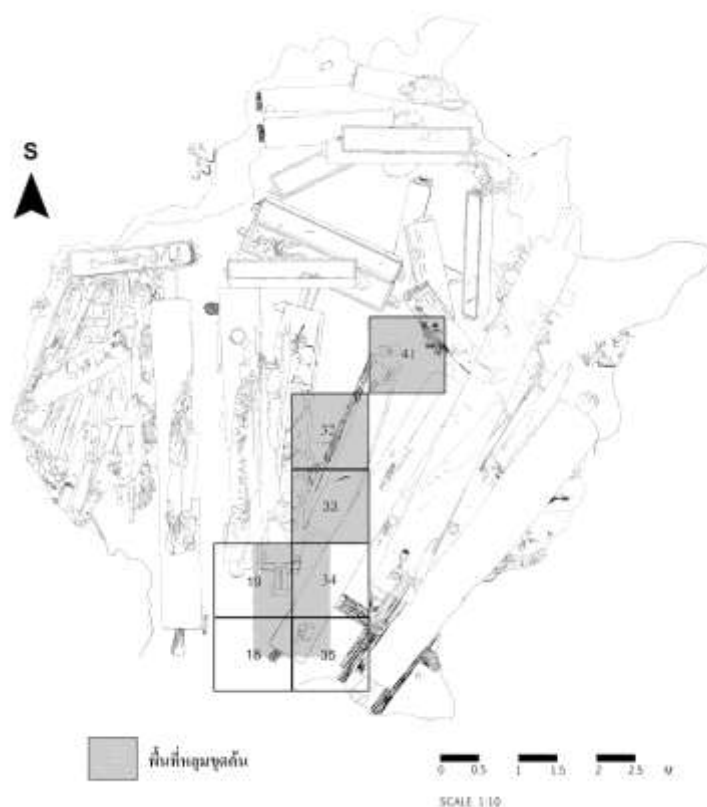
กระดูกสัตว์ พบอยู่ใกล้หรือร่วมกับชิ้นส่วนโครงกระดูกคนสันนิษฐานว่าเป็นของอุทิศที่พบร่วมกับสิ่งของอื่นๆ เช่นกระดูกหมู ส่วนใหญ่เป็นกระดูกหมู กระดูกไก่ และชิ้นส่วนของสัตว์ฟันแทะขนาดเล็ก

ภาชนะดินเผา พบเศษภาชนะดินเผาจำนวนมากยังไม่ทราบจำนวนทั้งหมด เนื่องจากอยู่ระหว่างการวิเคราะห์ จำนวนตัวอย่างที่วิเคราะห์เบื้องต้นทั้งหมด 60 ชิ้นมีภาชนะดินเผาประเภทหม้อตองแต่งด้วยลายเชือกทาบ และชามปากผาย ลักษณะของเนื้อดินเป็นเนื้อดินหยาบ ปานกลาง และละเอียด ส่วนใหญ่ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน มีการตกแต่งผิวด้านนอกด้วยลายเชือกทาบและรมควันจนดำ และขัดมันภายในภาชนะ ภาชนะส่วนใหญ่ผ่านการใช้งานมาแล้ว เนื่องจากพบเขม่าสีดำติดที่ผิวนอกค่อนข้างหนา กระบวนการผลิตแบบดั้งเดิมพิถีพิถันในการคัดสรรดินมากกว่าภาชนะที่พบคูหา A2

ภาชนะไม้ เศษชิ้นส่วนของภาชนะไม้ที่มีการตกแต่งด้วยยางไม้

ลูกปัดแก้ว พบจำนวนทั้งหมด 68 เม็ด มีทั้งหมด 5 รูปทรงได้แก่แผ่นแบน กลม วงแหวน กระบอก และกระบอกยาว มีสีแดง สีเขียวอมฟ้า สีฟ้า และสีเขียว

หลักฐานทางโบราณคดีอื่นๆ พบในจำนวนที่น้อย เช่น โบราณวัตถุประเภทไม้ที่ลักษณะคล้ายกับอุปกรณ์ทอผ้าของชาวปกากะญอในปัจจุบัน เป็นไม้แบนยาว ที่ใช้คั่นด้ายให้ตั้งขณะทอผ้าแบบใช้กี่ทอผ้าที่เรียกว่า “กี่เอว” และไม้กลมเรียวยาว ชิ้นส่วนเครื่องจักสานที่เคลือบด้วยยางไม้ แหวนสำริดและชิ้นส่วนกำไลเหล็ก

แผนผังที่ 2 แผนผังของคูหา A1

(ที่มา: โครงการสืบค้นและจัดการมรดกวัฒนธรรมในอำเภอบางบาล-บางมด-บางนา จังหวัดแม่ฮ่องสอนระยะที่ 2)

คูหา A2 ขุดค้นขนาด 1x1 เมตร จำนวน 6 หลุม ระหว่างวันที่ 22 เมษายน – 17 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ได้แก่หลุมขุดค้นที่ 21, 22, 23, 25, 26 และ 27 (แผนผังที่ 3) ขุดค้นลึก 235 เซนติเมตรจากผิวดิน พบหลักฐานทางโบราณคดีในความลึกประมาณ 40 เซนติเมตรจากผิวดิน

หลักฐานทางโบราณคดี

ฝาโลง พบจำนวนทั้งหมด 2 ฝา รูปแบบหัวโลงต่างกัน สันนิษฐานว่ามี 2 โลง ทำจากไม้สักต้นเดียวกัน

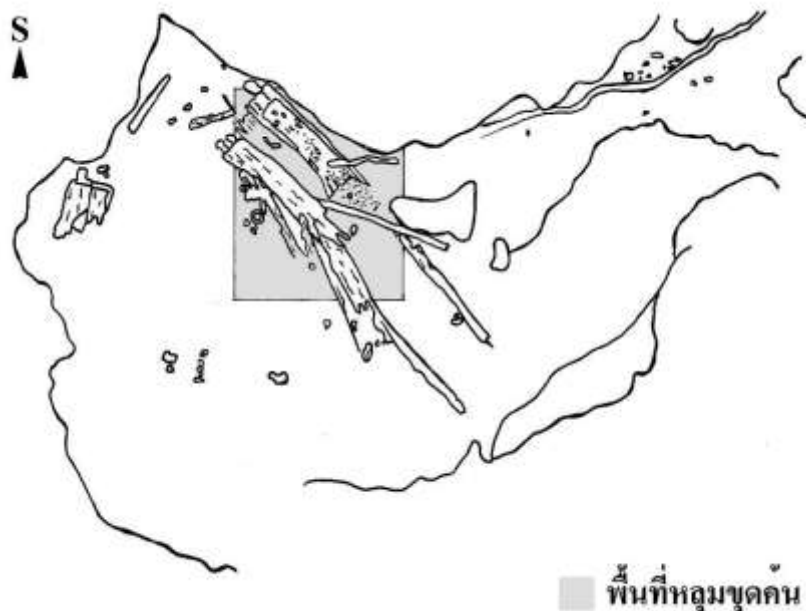
กระดูกคน สรุปลักษณะคนอย่างน้อยที่สุด (MNI) จากหลักฐานชิ้นส่วนกระดูกคนจากขุดค้น พบจำนวนคน 5 คน เป็นผู้ใหญ่ 2 คน ประกอบด้วยเพศชาย 1 คน เพศหญิง 1 คน และเด็กจำนวนทั้งหมด 3 คน เป็นเด็กทารก จำนวน 1 คน เด็กเล็ก อายุระหว่าง 4-6 ปีจำนวน 1 คน และเด็กโต อายุระหว่าง 10-16 ปีจำนวน 1 คน (นัทธมน ภูริพัฒน์พงศ์ คงคาสุริยฉาย, 2556: 260)

กระดูกสัตว์ พบกระดูกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมได้แก่หมู อ้น ค้างคาว สัตว์เลื้อยคลาน และเปลือกหอยฝาเดียว

ภาชนะดินเผา พบเศษภาชนะดินเผาทั้งหมด 158 ชิ้น จัดแบ่งได้ 3 ประเภท คือหม้อ ถ้วย และชาม ลักษณะของเนื้อดินส่วนใหญ่เป็นเนื้อดินหยาบ ปานกลาง และพบเนื้อละเอียดบ้าง ภาชนะมีการตกแต่งผิวด้านนอกด้วยลายเชือกทาบและรมควันจนดำ และรมควันขัดมันผิวด้านในเป็นหลัก และอาจเป็นภาชนะที่ผ่านการใช้งานมาแล้ว เนื่องจากพบเขม่าสีดำติดที่ผิวด้านนอกค่อนข้างหนา สำหรับเทคโนโลยีการขึ้นรูปด้วยมือเป็นส่วนใหญ่ และเนื้อดินมีความหยาบ แสดงถึงกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิมที่ไม่พิถีพิถันในการคัดสรรดิน

ลูกปัดแก้ว พบจำนวนทั้งหมด 11 เม็ด มีทั้งหมด 4 รูปทรงได้แก่แผ่นแบน กลม วงแหวน และกระบอกยาว พบว่ามีสีน้ำเงิน สีเขียวและสีแดง

โบราณวัตถุประเภทอื่นๆ พบเป็นจำนวนน้อยมาก เช่นชิ้นส่วนเหล็ก เครื่องมือเหล็ก ชิ้นส่วนผ้า

แผนผังที่ 3 แผนผังของคูหา A2

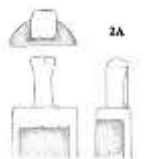
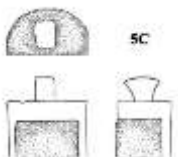
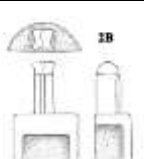
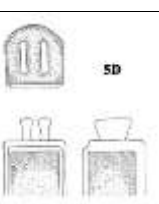
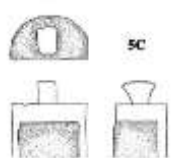
(ที่มา: โครงการสืบค้นและจัดการมรดกวัฒนธรรมในอำเภอบางบาล-บางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอนระยะที่ 2)

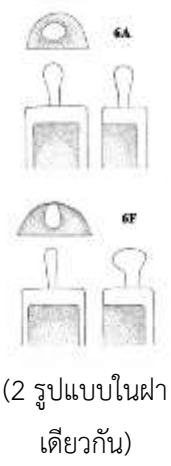
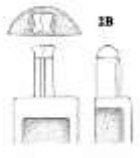
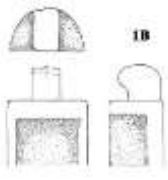
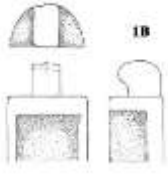
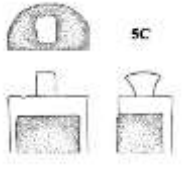
2.การกำหนดอายุด้วยวิธีคาร์บอน-14

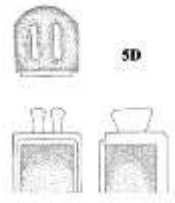
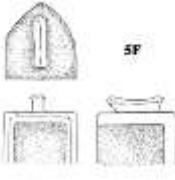
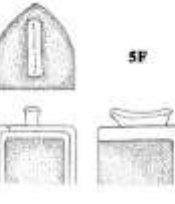
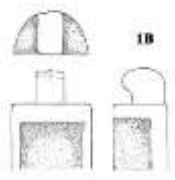
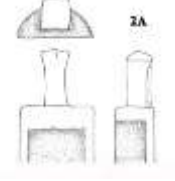
ผู้เขียน ได้ส่งตัวอย่างจำนวน 18 ตัวอย่าง เป็นชิ้นส่วนไม้จำนวน 10 ตัวอย่างของ 10 ฝาโลง และยางไม้ที่เคลือบบนฝาโลงจำนวน 5 ตัวอย่าง ไปยังห้องปฏิบัติการเบต้า อนาลิติก (Beta Analysis Inc.) ประเทศสหรัฐอเมริกา และชิ้นส่วนไม้จำนวน 3 ตัวอย่างของ 3 ฝาโลง ไปยังห้องปฏิบัติการมหาวิทยาลัยควีนส์ (Queen's University, Belfast) ไอร์แลนด์เหนือ ประเทศสหราชอาณาจักร (นาฏสุตา ภูมิจำนง และรัชมี ชูทรงเดช, 2558: 377-379, รัชมี ชูทรงเดช, 2558: 373-376)

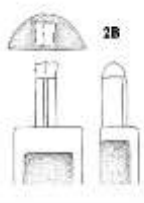
ผลการกำหนดอายุจากทั้งสองห้องปฏิบัติการ พบว่าโลงไม้ที่อายุมากที่สุดคือโลงไม้หมายเลข C24 อายุประมาณ 1960±30 ปีมาแล้ว และอายุน้อยที่สุดคือโลงไม้หมายเลข 1636±44 ปีมาแล้ว

ตารางที่ 1 ตารางแสดงรูปแบบหัวโลงที่มีนำไปกำหนดอายุด้วยวิธีคาร์บอน-14

โลงหมายเลข (คูหา)	รูปแบบหัวโลง	อายุที่มีการคำนวณ ค่า(Calibrated) (2 sigma)	อายุ-ปี มาแล้ว (BP)
1. C11 (คูหา A1)		Cal AD 135-335 (พ.ศ. 678-พ.ศ. 878)	1780±30
2. C4 (คูหา A1)		Cal AD 75-235 (พ.ศ. 618-พ.ศ. 778)	1860±30
3. C33 (คูหา A1)		Cal AD 135- 335 (พ.ศ. 678-พ.ศ. 878)	1920±30
4. C29 (คูหา A1)		Cal AD 90 -100 (พ.ศ. 633-พ.ศ. 643) Cal AD 125 – 250 (พ.ศ. 668-พ.ศ. 793)	1830±30
5. C39 (คูหา A2)		Cal AD 130 – 255 (พ.ศ. 673-พ.ศ.798) Cal AD 295- 320 (พ.ศ. 838-พ.ศ. 863)	1810±30
6. C40 (คูหา A2)		Cal AD 65 -220 (พ.ศ. 608-พ.ศ. 763)	1880±30

7. C16 (คูหา B)	 (2 รูปแบบในฝาเดียวกัน)	Cal AD 385-220 (พ.ศ. 928-พ.ศ. 763)	1740±30
8. C1 (คูหา B)		Cal AD 235-385 (พ.ศ. 778-พ.ศ. 928)	1740±30
9. C2 (คูหา B)		Cal AD 125-255 (พ.ศ. 668-พ.ศ. 798) Cal AD 300 – 315 (พ.ศ. 843-พ.ศ. 858)	1820±30
10. C5 (คูหา B)		Cal AD 70-230 (พ.ศ. 613-พ.ศ. 773)	1870±30
11. C2 (คูหา A1)-รั็ก		Cal AD 70 -230 (พ.ศ. 613-พ.ศ. 773)	1870±30
12. C3 (คูหา A1)-รั็ก		Cal AD 180-190 (พ.ศ. 723-พ.ศ. 733)	1770±30
		Cal AD 215-340 (พ.ศ. 758-พ.ศ. 883)	

13. C12 (คูหา A1)-รัก		Cal AD 85-240 (พ.ศ. 628-พ.ศ. 783)	1840±30
14. C30 (คูหา A1)-รัก		Cal AD 20-10 (พ.ศ. 563-พ.ศ. 553)	1950±30
		Cal AD 0- 900 (พ.ศ. 543-พ.ศ. 1143)	
		Cal AD 100-125 (พ.ศ. 643-พ.ศ. 668)	
15. C24(คูหา A1)-รัก		Cal AD 40-85 (พ.ศ. 583-พ.ศ. 628)	1960±30
16. C1S (คูหา A1)		Cal AD 134-259 (พ.ศ. 677-พ.ศ. 1061) (probably Distribution 0.792)	1794±25
		Cal AD 281-324 (พ.ศ. 824-พ.ศ. 867) (probably Distribution 0.208)	
17. C10S(คูหา A1)		Cal AD 264-274 (พ.ศ. 807-พ.ศ. 817) (probably Distribution 0.014)	1636±44
		Cal AD 330-540 (พ.ศ. 873-พ.ศ. ...)	

		1083) (probably Distribution 0.986)	
18. C13upper(คูหา A1)		Cal AD 129-257 (พ.ศ. 672-พ.ศ. 800) (probably Distribution 0.946) Cal AD 297-320 (พ.ศ. 840-พ.ศ. 863) (probably Distribution 0.060)	1809±26

หมายเหตุ: 1-15 ส่งไปที่ห้องปฏิบัติการ Beta Analytic Inc, USA และ 16-18 ส่งไปที่ห้องปฏิบัติการ Queen's University Belfast

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

คน

สรุปจำนวนคนอย่างน้อยที่สุด (MNI) ทั้งหมด 90 คน จากคูหา A1 จำนวน 85 คน จากคูหา A2 จำนวน 5 คน การพบโครงกระดูกของผู้ใหญ่ที่มีทั้งชายและหญิง รวมทั้งเด็กจำนวนมาก ทำให้สันนิษฐานว่า อาจจะเป็นเครือญาติกัน ขณะนี้ได้ส่งตัวอย่างชิ้นส่วนฟันเพื่อตรวจสอบด้วยวิธีดีเอ็นเอ หาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และกำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินการวิเคราะห์เรื่องโรคภัยไข้เจ็บที่ปรากฏร่องรอยบนกระดูก

วัตถุทางวัฒนธรรม

ผลการศึกษาเบื้องต้นจากวงปีไม้ และการวิเคราะห์ชนิดไม้ ไม้ที่ทำจากต้นไม้สักทั้งหมด ลักษณะการทำโลงนั้นทำจากไม้ต้นเดียวแล้วผ่าครึ่ง และโลงบางส่วนใช้ไม้สองต้นเพื่อทำโลง ไม้สักที่เลือกมาทำโลงอายุประมาณมากกว่า 100 ปีขึ้นไป และมีการเจริญเติบโตใกล้เคียงกันในสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ ส่วนภาชนะดินเผาที่พบเป็นเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินจำแนกเป็นหม้อก้นกลม จาน/ชาม ภาชนะเหล่านี้มักพบใกล้กับโลงไม้สันนิษฐานว่าเป็นของใช้ที่อาจจะใส่อาหารที่เป็นเครื่องเซ่น และลูกปัดแก้วที่เป็นเครื่องประดับที่อาจจะสวมมาพร้อมกับผู้ตาย จำนวน 80 เม็ด ทั้งภาชนะดินเผา เครื่องมือเหล็ก แหวนสำริด และลูกปัดแก้วเป็นหลักฐานที่มีพบในแหล่งโบราณคดีวัฒนธรรมโลงไม้ อย่างไรก็ตาม การขุดค้นพบว่าใต้โลงไม้พบว่าการวางโครงกระดูกที่มีลักษณะการเรียงตัวที่ตั้งใจวาง แต่ไม่ได้เรียงตามลักษณะกายวิภาค มีการวางของเซ่นร่วมกับโครงกระดูกเช่น ภาชนะดินเผา กรามหมู เครื่องจักสาน เครื่องมือทอผ้า ฯลฯ ซึ่งยังไม่ได้วิเคราะห์และจัดจำแนกรูปแบบของโบราณวัตถุแต่ละประเภทอย่างละเอียด นอกจากนี้ ผลการขุดค้นทำให้ทราบว่ามีการวางโลงโดยใช้คานไม้เป็นลำต้นที่ตัดขนาดเท่ากันประมาณ 1 เมตร วางไว้ส่วนหัวและท้ายโลงอย่างละ 1 ท่อน จึงอาจจะช่วยแยกแยะช่วงเวลาโลงถูกนำมาฝัง ซึ่งจะต้องตรวจสอบข้อสันนิษฐานนี้ต่อไป

เป็นที่น่าสังเกตว่าวัตถุทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่เป็นของสามัญที่ใช้ในชีวิตประจำวันส่วนใหญ่ มีเพียงลูกปัดแก้ว แหวนสำริด และกำไลเหล็ก เป็นเครื่องประดับที่อาจเป็นของฟุ่มเฟือยและอาจจะเป็นวัตถุที่นำมาจากที่อื่น ซึ่งแตกต่างจากแหล่งโบราณคดีร่วมสมัยในภูมิภาคเดียวกันหรือภูมิภาคอื่นๆ ที่มีความจงใจผลิตภาชนะดินเผาใหม่เพื่อใช้ในการฝังศพ หรือมีของมีค่าฝังร่วม (ชาลส์ ไฮแอ้ม และรัชนี ทศรัตน์, 1998)

ร่องรอยการใช้พื้นที่ภายในถ้ำ

ผลการวิเคราะห์ชั้นทับถมทางโบราณคดีจากผนังดินของหลุมขุดค้นภายในคูหา A1 บ่งบอกประวัติการก่อตัวของแหล่งโบราณคดีจากการทับถมของตะกอนดินที่เกิดจากธรรมชาติและกิจกรรมของมนุษย์ ชั้นล่างสุดในระดับที่ลึกกว่า 30 เซนติเมตรจากผิวดิน พบว่ามีน้ำท่วม และไหลเข้ามาภายในคูหา A1 ไม่มีคนเข้ามาใช้พื้นที่และภายในถ้ำแห่งพอสมควร คนโบราณจึงเข้ามาใช้พื้นที่ในฝังและการวางโลงไม้ไว้ในคูหา A1 มีชั้นทับถมทางวัฒนธรรมเพียงชั้นเดียวลึกประมาณ 30 เซนติเมตรจากผิวดิน ขึ้นไป สันนิษฐานว่าคนก่อนประวัติศาสตร์เข้ามาใช้พื้นที่เพื่อประกอบพิธีกรรมปลงศพเพียงอย่างเดียว เนื่องจากไม่พบหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมอื่น

ส่วนคูหา A2 ผลการวิเคราะห์ตะกอนดินและธรณีสัณฐานพบว่าเคยมีน้ำท่วมและไหลเข้ามาภายในคูหา แสดงว่าแต่เดิมภูมิอากาศอาจจะชุ่มชื้นและฝนตกชุก ก่อนที่จะมีการใช้พื้นที่ของคนในวัฒนธรรมโลงไม้ในระดับความลึกระหว่าง 80-200 เซนติเมตรจากผิวดิน เมื่อถ้ำแห่งนี้บางช่วงเวลาจึงนำโลงไม้ไปวางภายในคูหาในระดับความลึกไม่เกิน 40 เซนติเมตรจากผิวดิน ต่อมาเมื่อมีตะกอนดินและน้ำไหลจากปล่องถ้ำตกลงมาทับถมภายในคูหา จึงพบชิ้นส่วนของกระดูกและโบราณวัตถุกองรวมกันติดกับผนังถ้ำในด้านทิศใต้ (เสรีวัฒน์ สมินทร์ปัญญา, 2557: 293-304)

รูปแบบการปลงศพ

ภายในคูหา A1 มีการปลงศพ 3 รูปแบบ คือ การปลงศพที่โลงไม้ การปลงศพโดยวางกระดูกหรือกลบบางๆ บนพื้นดิน และการปลงศพแบบฝังใต้ดิน ความหลากหลายของรูปแบบของหัวโลงที่พบมีถึง 6 รูปแบบ เมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบหลักที่ผู้เขียนได้จัดจำแนกจากการสำรวจและขุดค้นแหล่งโบราณคดีวัฒนธรรมโลงไม้ภายในอำเภอบางมะผ้า (รัศมี ชูทรงเดช 2546) คือ 1B, 2A, 2B, 5C, 5D, 5F และไม่สามารถจำแนกรูปแบบได้ (กิตติคุณ จันทรเี่ยม, 2558: 354-55)

ความพิเศษของโลงที่พบในคูหา A1 คือการทากายไม้บนโลงขนาดใหญ่และกลาง จำนวน 21 ฝาโลง เช่นโลงไม้หมายเลข C1-2, C5-6, C9, C11-12, C13-14, C19, C21-22, C23, C25-26, C27, C 29-30, C32 และตกแต่งโลงด้วยยางไม้สีดำ สันนิษฐานว่าอาจจะเป็นยางรัก จำนวน 3 โลง เช่นโลงไม้หมายเลข C31, C28 และ C24 (แผนผังที่ 4)

ตารางที่ 2 ตารางแสดงจำนวนโลงของแต่ละรูปแบบที่พบภายในคูหา A1

รูปแบบ	หมายเลขโลง	จำนวนฝา/โลง
1B	C1-2, C5-6, C8-9	6/3
2A	C10-11	2/1
2B	C14, C33-33A	4/2
5C	C3-4	2/1
5D	C12, 19, 25, 29, 32, 34, 35, 38	8/4
5F	C7, 17, 20, 23, 23A, 26, 27, 28, 30, 31	10/5
จำแนกไม่ได้	C15, 16, 18, 21, 22, 36, 37	7/4

ส่วนการใช้พื้นที่ภายในคูหา A2 มีเพียง 2 รูปแบบ คือการปลงศพโดยวางโลงบนพื้น และการปลงศพโดยวางกระดูกหรือกลีบบางๆ บนพื้นดิน พบรูปแบบหัวโลง 2 รูปแบบ คือ 5C และ 5D

แบบแผนการปลงศพมี 3 รูปแบบคือการฝังศพครั้งที่ 1 เช่นโลงหมายเลข C33A การปลงศพครั้งที่ 2 ที่พบกระดูกของผู้ใหญ่และเด็กปนกัน เช่นโลงไม้หมายเลข C2, C4 และการวางกระดูกกองไว้บนพื้นใต้โลงไม้ (นัทธมน ฐิริพัฒน์พงศ์ คงคาสุริยฉาย, 2558: 327-334, สมถวิล สุขเลี้ยง, 2557: 71-102)

แผนผังที่ 4 แผนผังแสดงการวางตัวของโลงไม้ภายในคูหาA1

(ที่มา: โครงการสืบค้นและจัดการมรดกวัฒนธรรมในอำเภอบางบาล-บางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอนระยะที่ 2)

อายุสมัย: รอยต่อสมัยประวัติศาสตร์ของภาคเหนือ

ผลของการกำหนดอายุด้วยวิธีคาร์บอน-14 มีเพียงอายุของโลงไม้และยางไม้ที่เคลือบโลง ยังไม่ได้ส่งตัวอย่างจากหลุมขุดค้นไปตรวจหาค่าอายุ จึงยังไม่ทราบลำดับของชั้นทับถม อย่างไรก็ตาม จากผลการกำหนดอายุหัวโลงและรักจำนวน 18 ตัวอย่าง ทำให้ทราบการนำโลงเข้าไปวางภายในถ้ำทั้งคูหา A1 และ A2 ช่วงระหว่าง 1960 ± 30 ถึง 1636 ± 44 ปีมาแล้ว เป็นระยะเวลาประมาณ 324 ปี

ในเบื้องต้นสามารถจัดกลุ่มอายุของโลงไม้ได้ 3 ช่วงเวลาใหญ่ๆ ดังนี้

ระยะที่ 1 คูหา A1 รูปแบบ 5F โลงหมายเลข C24 อายุระหว่าง 1960 ± 30 ปีมาแล้ว

คูหา A1 รูปแบบ 5F โลงหมายเลข C24 อายุระหว่าง 1950 ± 30 ปีมาแล้ว

คูหา A1 รูปแบบ 2B โลงหมายเลข C33 อายุระหว่าง 1920 ± 30 ปีมาแล้ว

ระยะที่ 2 คูหา A2 รูปแบบ 5C โลงหมายเลข C40 อายุระหว่าง 1880 ± 30 ปีมาแล้ว

คูหา A1 รูปแบบ 1B โลงหมายเลข C2 อายุระหว่าง 1870 ± 30 ปีมาแล้ว

คูหา A1 รูปแบบ 5C โลงหมายเลข C4 อายุระหว่าง 1860 ± 30 ปีมาแล้ว

คูหา A1 รูปแบบ 5D โลงหมายเลข C12 อายุระหว่าง 1840 ± 30 ปีมาแล้ว

คูหา A1 รูปแบบ 5D โลงหมายเลข C29 อายุระหว่าง 1830 ± 30 ปีมาแล้ว

คูหา A2 รูปแบบ 5D โลงหมายเลข C39 อายุระหว่าง 1810 ± 30 ปีมาแล้ว

คูหา A1 รูปแบบ 2B โลงหมายเลข C13 อายุระหว่าง 1809 ± 26 ปีมาแล้ว

ระยะที่ 3 คูหา A1 รูปแบบ 1B โลงหมายเลข C1 อายุระหว่าง 1794 ± 25 ปีมาแล้ว

คูหา A1 รูปแบบ 2A โลงหมายเลข C11 อายุระหว่าง 1780 ± 30 ปีมาแล้ว

คูหา A1 รูปแบบ 5C โลงหมายเลข C3 อายุระหว่าง 1770 ± 30 ปีมาแล้ว

คูหา A1 รูปแบบ 2A โลงหมายเลข C10 อายุระหว่าง 1636 ± 44 ปีมาแล้ว

หากพิจารณาจากค่าที่มีการคำนวณเทียบกับตารางปฏิทิน (Calibrated) จากห้องปฏิบัติการแล้ว พบว่าโลงไม้เหล่านี้มีอายุอยู่ในช่วงพ.ศ. 583 ถึง พ.ศ. 1083 หรือพุทธศตวรรษที่ 6-11 ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนปรากฏการประดิษฐ์ฐานพุทธศาสนาในล้านนาอย่างมั่นคงและเป็นศาสนาประจำรัฐ กล่าวคืออยู่ในช่วงก่อนการเกิดเมืองหริภุไชยในภาคเหนือหรือดินแดนล้านนาที่เกิดขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 13-14 (สร้อยดี อ่องสกุล, 2551:70) ในเวลาเดียวกันมีชุมชนร่วมสมัยกับวัฒนธรรมโลงไม้ ปรากฏอยู่บริเวณแอ่งที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง และลุ่มแม่น้ำกวัง เป็นแหล่งโบราณคดีประเภทหลุมฝังศพ จัดอยู่สมัยเหล็ก ได้แก่แหล่งโบราณคดีบ้านสันป่าคา อำเภอสันกำแพง บ้านยางทองใต้ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านวังโฮ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน แบบแผนการฝังศพเป็นการฝังศพครั้งที่ 1 แบบนอนหงายเหยียดยาว มีของที่พบบรรวภายในหลุมฝังศพที่นำมาจากภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่นเครื่องมือเหล็ก เครื่องประดับสำริด ลูกปัดหิน ลูกปัดแก้วสีต่างๆ และกำไลทำจากเปลือกหอยทะเล จึงเห็นได้ว่าแบบแผนการฝังศพมีความแตกต่างอย่างชัดเจนกับแหล่งโบราณคดีวัฒนธรรมโลงไม้ในเทือกเขาตะวันตก โดยเฉพาะอำเภอบางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน สันนิษฐานว่าอาจจะเป็นประชากรคนละ

กลุ่ม คนก่อนประวัติศาสตร์ที่อาศัยอยู่บริเวณเทือกเขาด้านตะวันตกอาจจะเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง ดังเช่นกลุ่มชาติพันธุ์ในปัจจุบัน กลุ่มคนเหล่านี้เป็นสังคมระดับชนเผ่าสืบสายโคตรตระกูลเดียวกัน และเป็นเครือญาติกัน เป็นสังคมไม่มีการแบ่งชนชั้นที่ชัดเจน ภายในสังคมมีการแบ่งหน้าที่การงานภายในสังคม มีช่างเฉพาะทาง มีความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ มีเทคโนโลยีสูงเกี่ยวกับงานเครื่องมือ และมีความรู้เกี่ยวกับป่าไม้เป็นอย่างดี (รัศมี ชูทรงเดช, 2546: 118, รัศมี ชูทรงเดช, 2557: 73-16)

สรุป

ข้อมูลใหม่ที่ได้จากการขุดค้นและผลการกำหนดอายุด้วยวิธีคาร์บอน-14 จำนวน 18 ตัวอย่างจากแหล่งโบราณคดีในวัฒนธรรมโลงไม้ ที่ถ้ำโลงลงรัก อำเภอบางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นข้อมูลที่ช่วยให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับพัฒนาการของชุมชนยุคก่อนประวัติศาสตร์สมัยเหล็กที่เป็นช่วงรอยต่อสมัยประวัติศาสตร์ในภาคเหนือที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงว่ามีการปรับตัวที่แตกต่างจากชุมชนร่วมสมัยที่อาศัยอยู่ในที่ราบ โดยเฉพาะแบบแผนการปลงศพภายในถ้ำและเพิงผาบนภูเขา มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องการเลือกทำเลฝังศพ ชุมชนนี้ใช้ถ้ำเป็นสุสานอย่างต่อเนื่อง 3 ระยะเป็นเวลาประมาณ 324 ปี ในช่วงระหว่าง 1960±30 ปีมาแล้ว (พ.ศ. 583-628) ถึง 1636±ปีมาแล้ว (พ.ศ. 873-1083) ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบของหัวโลงและแบบแผนการวางโลงไม้ภายในถ้ำ

ผลการวิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดี ทำให้ทราบถึงแบบแผนการฝังศพที่มีการฝังครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ภายในโลง มีลักษณะการวางโลงบนเสา และวางบนพื้นถ้ำ โลงทั้งหมดทำจากไม้สักที่มีการเตรียมไม้ให้แห้งก่อนการทำโลง และนำมาแกะสลักรูปหัวโลงได้ทั้งหมด 6 รูปแบบ ส่วนชิ้นส่วนโครงกระดูกคนสามารถสรุปจำนวนคนอย่างน้อยที่สุดทั้งหมด 90 คน สามารถนำไปวิเคราะห์ด้วยวิธีดีเอ็นเอ และไอโซโทปเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและประชากรว่าเป็นเครือญาติกันหรือไม่ หลักฐานทางโบราณวัตถุและนิเวศวัตถุที่พบภายในโลงและใกล้กับโลงที่สันนิษฐานว่าเป็นสังคมไม่มีการแบ่งชนชั้นที่ชัดเจน ส่วนใหญ่เป็นของใช้สามัญ ที่เป็นเครื่องใช้ส่วนตัวและเครื่องใช้ประกอบศพเช่นลูกปัดแก้ว แหวนสำริด กำไลเหล็ก ภาชนะดินเผา กระดุกสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชิ้นส่วนผ้าและอุปกรณ์ในการทอผ้า เป็นข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับเทคโนโลยีการทอผ้าในอดีต เครื่องจักสาน ภาชนะไม้ และโลงที่ถูกเคลือบด้วยยางไม้ ที่สันนิษฐานว่าอาจจะเป็นรัก ล้วนเป็นข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับภูมิปัญญาของคนบนพื้นที่สูงที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการทำไม้และการใช้ทรัพยากรประเภทของป่าเป็นอย่างดี ซึ่งไม่เคยมีการขุดค้นพบหลักฐานประเภทนี้มาก่อนเลย (รัศมี ชูทรงเดช, 25547) หากทราบผลการกำหนดอายุที่แน่นอนของตัวอย่างของยางไม้ เศษผ้า และเครื่องจักสานที่ส่งไปกำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์เพิ่มเติม จะทำให้เราทราบถึงพัฒนาการของภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนในภาคเหนือ และบทบาทที่อาจจะเกี่ยวข้องกับการติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มคนอื่นๆ ในช่วงระยะเวลาเดียวกัน หากพิจารณาภาพรวมของพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนโบราณในประเทศไทย พบว่าในระยะเวลาร่วมสมัยกัน ชุมชนโบราณในภูมิภาคต่างๆที่อาศัยอยู่ในที่ราบ มีพัฒนาการทางสังคมถึงระดับแว่นแคว้นและรัฐ และมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะความเชื่ออย่างชัดเจน เช่นมีการรับพุทธศาสนาและใช้ตัวหนังสือ มีการก่อสร้างอาคารถาวรที่เกี่ยวข้องกับศาสนาแล้ว แต่ชุมชนวัฒนธรรมโลงไม้ซึ่งเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงยังคงดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่สนับสนุนโครงการวิจัยการสืบค้นและจัดการมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอบางปะปangs-บางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะที่ 1-3 (พ.ศ.2550-55) และโครงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงในอำเภอบางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน (พ.ศ. 2556-58) ขอขอบคุณชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ และหัวหน้าส่วนราชการในพื้นที่วิจัยที่ให้การสนับสนุนโครงการระหว่างทำงานในพื้นที่นักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยทุกคนที่ร่วมทุกข์สุขตั้งแต่เริ่มต้นจนงานเสร็จสิ้นลงและขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสองท่านที่อ่านและเสนอความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงบทความนี้

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมศิลปากร. (2531). **โบราณคดีศึกษา**. กรุงเทพฯ: หัตถศิลป์การพิมพ์.

กิตติคุณ จันทรแย้ม. (2558). “ผลการวิเคราะห์รูปแบบหัวโลงไม้” ใน รายงานความก้าวหน้า ครั้งที่ 4.

โครงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงในอำเภอบางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). 354-71. รัศมี ชูทรงเดช และคณะ.

ชาสโล ไฮแอ้ม และรัชนี ทศรัตน์. (1998). **สยามดึกดำบรรพ์**. กรุงเทพฯ: ริเวอร์บุ๊คส์.

รัตนพร เศรษฐกุล. (2552). **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจวัฒนธรรมแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน**. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ซิลค์เวอร์ม

นัทธมน ภูริพัฒน์พงศ์ คงคาสุริยฉาย. (2556). ใน รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1. โครงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงในอำเภอบางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). 260. รัศมี ชูทรงเดช และคณะ.

นัทธมน ภูริพัฒน์พงศ์ คงคาสุริยฉาย. (2558). “ผลการวิเคราะห์โครงกระดูกคน.” ใน รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 4. โครงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงในอำเภอบางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). 219-334. รัศมี ชูทรงเดช และคณะ.

นาฏสุตา ภูมิจำนงค์ และรัศมี ชูทรงเดช. (2558). “ผลการกำหนดอายุคาร์บอน-14 ของโลงไม้ที่พบในอำเภอบางมะผ้า” ใน รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 4. โครงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงในอำเภอบางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). 377-79. รัศมี ชูทรงเดช และคณะ.

รัศมี ชูทรงเดช. (2546). “วัฒนธรรมโลงไม้หรือโลงผีแมน: ยุคก่อนประวัติศาสตร์ของแม่ฮ่องสอน?” ใน **คนวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมโบราณบนพื้นที่สูงในอำเภอบางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการโครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอบางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน, มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพฯ, วันที่ 20-21 กุมภาพันธ์ 2546. (เอกสารอัดสำเนา).

- รัศมี ชูทรงเดช. (2547). **โบราณบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รัศมี ชูทรงเดช. (2557). “งานช่างฝีมือในยุคเหล็กของวัฒนธรรมโลงไม้บนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน.” **ดำรงวิชาการ** 13 (1): 73-106.
- รัศมี ชูทรงเดช. (2558). “ผลการกำหนดอายุคาร์บอน-14 จากตัวอย่างไม้และรัก” ใน **รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 4. โครงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). 373-376. รัศมี ชูทรงเดช และคณะ.
- รัศมี ชูทรงเดช และคณะ. (2549). **รายงานฉบับสมบูรณ์. เล่มที่ 2: ด้านโบราณคดี. โครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้าจังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะที่ 2**. เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- รัศมี ชูทรงเดช และคณะ. (2553). **รายงานฉบับสมบูรณ์. โครงการสืบค้นและจัดการมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอลำปาง-ปางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะที่ 2**. เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- รัศมี ชูทรงเดช และคณะ. (2556). **รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1. โครงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. เสนอต่อสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- รัศมี ชูทรงเดช และคณะ. (2557ก). **รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2. โครงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. เสนอต่อสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- รัศมี ชูทรงเดช และคณะ. (2557ข). **รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 3. โครงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. เสนอต่อสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- รัศมี ชูทรงเดช และคณะ. (2558). **รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 4. โครงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. เสนอต่อสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สมถวิล สุขเลี้ยง. (2557). “โลงผุ โลงผิ(แมน): พิธีกรรมความตายบนพื้นที่สูง.” ใน **ผีในหลักฐานของคนเป็นและคนตาย**, 72-101. พิพัฒน์ กระแจะจันทร์, บรรณาธิการ.
- สร้อยดี อ่องสกุล. (2525). **ประวัติศาสตร์ล้านนา**. พิมพ์ครั้งที่ 4 (ฉบับปรับปรุงและเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- สายันต์ ไพเราะชาติ และศุภมาส ดวงสกุล. (2540). “ความสัมพันธ์ของแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนล้านนากับปัจจัยทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมในกลุ่มแม่น้ำกก.” ใน **โบราณคดีล้านนา**, 57-127. สายันต์ ไพเราะชาติ, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมานันท์.

- เสรีวัฒน์ สมิทธิ์ปัญญา. (2557). “ธรณีวิทยาและสิ่งแวดล้อมกายภาพ” ใน รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 3. โครงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). 293-304.
รัศมี ชูทรงเดช และคณะ. (2557ข).
สุรพล นาคะพินิจ. (2550). **ย้อนรอยบรรพชน**. กรุงเทพฯ: มติชน.

ภาษาต่างประเทศ

- Gorman, C. (1970). Excavations at Spirit Cave, North Thailand: Some interim interpretations. *Asian Perspectives* 13: 79-107
- Grave, P. (1996). **The Shift to Commodity: A Study of Ceramic Production and Upland-Lowland Interaction in Northwestern Thailand 100-1650 AD**. Unpublished Ph.D Thesis, Prehistoric and Historic Archaeology and The NWG Macintosh Centre for Quaternary Dating, University of Sydney, Australia
- Grave, P. (1997). “The Ring-Ditch Burials of Northwestern Thailand: The Archaeology of Resistance.” *Bulletin of Indo-Pacific Prehistory Association* 3:161-166
- Sørensen, P. (1973). “Prehistoric Iron Implements.” *Asian Perspectives* 16(2): 134-173.
- Zeitoun, V., H. Forestier, and S. Nakbunlung. (2008). **Préhistories au sud du Triangle d’Or**. Paris : IRD Éditions.